

Zemeljski potresi na Slovenskem.

Sestavil A. Koblar.

Strašni potres, ki je zadnje veliko noč (14. aprila 1895) povzročil nepopisljiv strah in neizmerno škodo po Ljubljani in njeni okolici ter močno zibal vse pokrajine, koder prebivajo Slovenci, ostane zapisan v spominu sedanjemu rodu vse žive dni, zapisan pa tudi vedno med žalostnimi dogodki domovine naše. O tem potresu bode zgodovinar našel dovolj podatkov v časnikih in brošurah, katere so izšle precej po grozni katastrofi. Zanimivo pa je pogledati nazaj v pretekla stoletja, kdaj in kako se je tresla slovenska zemlja. Letopisci sicer niso točno beležili potresov, vendar nas že dozdej znana množica podatkov sili k prepričanju, da se posebno pod ljubljansko ravnino v istini polagoma pogrezuje svet, kakor trdijo geologi, ter da je že tudi v prejšnjih stoletjih Slovence sploh zelo pogosto in dvakrat prav močno tepla šiba potresa.

Prvih dveh potresov, katera omenja Valvasor¹, trdèč, da so bili l. 792. na Kranjskem in v sosednjih deželah povodnji, lakota, kuga in hudi potresi, ter da se je prikazalo več strašnih prikaznij na nebu z zvezdo repatico, in da so se istotako pokazala znamenja na nebu, ko je bil l. 1000

¹ Ehre des Herz. Crain, XIV, 248 b in XI, 709 a.

grozovit potres v Ljubljani, se nam komaj zdi vredno omenjati, ker iz teh dob nedostaje zanesljivih zgodovinskih podatkov.

L. 1201., 4. maja, je bil tako hud potres na Štajerskem, da je razsul mnogo hiš in gradov. V vitanjskem gradu se je podrl stolp, ki je ubil 8 oseb.²

L. 1348,³ na dan spreobrnjenja sv. Pavla (25. febr.), je bil najstrašnejši potres, kar so jih občutili naši kraji. Lepo je sijalo solnce ob treh popoldne. Kar se strese zemlja z grozno silo. Zvonovi so sami zapeli. Razdejanih je bilo 26 mest, mnogo cerkva in nad 40 gradov. Ljudi in živino so podsuli padajoči zidovi. «Terrae motus tantus, qui a Passione Christi nunquam auditus, vel visus est, aut fuit» — pravi kronist.⁴ Treslo se je po vsem Frijulskem, da so se rušili stolpi in trdna poslopja, dalje po Avstrijskem,⁵ Moravskem in Ogerskem, v Italiji in Dalmaciji, posebno močno pa na Koroškem, Kranjskem in Štajerskem.⁶ Strahovito katastrofo je najbolj kazala beljaška okolica na Koroškem. Mesto Beljak je bilo skoro čisto razdejano. Blizu njega se je odkrhnil po potresu južni del gore Dobrača in pokril s svojimi pečinami 17 vasij, 9 cerkva in 3 gradove z vsemi prebivalci. Odrngani nasip je zajezil reko Zilo, ki je izstopila in napravila jezero.⁷ Porušila se je celo krasna bazilika v daljnem Ogleju. Mogoče je, da je gora Korošica o tem potresu zasula tudi stari Tržič na Gorenjskem.⁸ Stresala se je zemlja

² Orožen, Celska kronika, str. 21.

³ Valvasor (XV, 321a) méni, da je bil ta potres 25. febr. 1340, kar je pa brez dvoma pomota, če tudi se sklicuje na beležko v nekem starem ribniškem rokopisu.

⁴ Mitth. des hist. Ver. 1848, str. 52.

⁵ Rutar, Zgodov. Tolm., str. 72.

⁶ Orožen, Celska kronika, str. 27.

⁷ Hohenauer, Kirchengesch. v. Kärnten, str. 103. — Rubeis, Monum. App., str. 42.

⁸ Hicinger: Novice, 1859, str. 168.

40 dnej in večkrat celo v dveh naslednjih letih, v katerih je vrh tega strašanska kuga v nekaterih krajih pokosila nad polovico ljudij. Čudno ni, da so ljudje begali dolgo okrog, kakor bi bili brez uma.

L. 1491. je bil na Kranjskem zopet velik potres.⁹

L. 1502, 6. marca ob 2 uri popoldne, je bil hud potres na Hrvaškem, ki se je čutil tudi po sosednih deželah. Preobrnil je do temelja zvonik sv. Marka v Zagrebu in poslopjem napravil mnogo škode.¹⁰

L. 1508 je bil močen potres v Ljubljani.¹¹

Valvasor omenja na mnogih krajih,¹² da je bil grozovito hud potres na Kranjskem l. 1509. A ta nad vse strašni potres je bil dve leti kasneje, kar Valvasor deloma sam priznava in nam potrjujejo mnogi viri. Prvikrat se je močno tresla zemlja v Ljubljani in okolici dne 24. marca leta 1511. med 3. in 4. uro popoldne. Dne 26. marca 1511. med 4. in 5. uro popoldne se je potres ponovil z vso silo. Že po prvem potresu so se podrle v Ljubljani: nemška hiša in cerkev, vicedomska palača in nekatere druge trdno zidane hiše. Druga poslopja so bila pa jako pretresena. Ljudje so zbežali v predmestja in prebivali na pristavah. Po drugem potresu, dne 26. marca, je Ljubljana izgubila osem zvonikov in del mestnega ozidja. Razrušila se je tudi l. 1467. sezidana deželna hiša (Landhaus).¹³ Na kmetih se je podrla več cerkvâ, in padli so gradovi: oba kamniška, loški, tršiški, gutenberški in blejski na Gorenjskem, postojinski, polhograjski in hasperški na Notranjskem in turjaški na Dolenjskem. Blejcem se je zdelo, kakor da je hotela podzemeljska moč grad prekucniti

---

⁹ Valvasor XV, 382 a.

¹⁰ Valvasor, XII, 5 b.

¹¹ Thalberg, Epitome, str. 14.

¹² Ehre, XI, 270 b; XI, 612 b; XI, 714 b; XV, 400 a; XV, 402 b.

¹³ P. v. Radics: «Das grosse Erdbeben in Krain im Jahre 1511» v knjigi: Drittes Jahreshft des Vereines des krain Landes-Museums, str. 114.

v jezero. V Loki se je podrta hiša Gašparju Lambergarju in mu ubila sina; sesula se je tudi hiša mestnega sodnika in druge. Spominske plošče na loškem in turjaškem gradu nam pričajo o tem potresu. Stresalo se je nad 1 mesec po dnevu in po noči, in po drugih poročilih so se čutili sunci celo pol leta. Potresi so se pogosto ponavljali vzlasti zadnji teden v marcu, potem je zemlja nekoliko mirovala, 15. maja je pa jela iznova bobneti in se stresati dan na dan.¹⁴ Cenili so škodo na Kranjskem nad 200.000, kar je za tedanjo vrednost denarja jako mnogo. V Trstu se je podrlo več hiš in zvonikov, in morje je pluskalo visoko čez bregove, da so ljudje zbežali na višine. Celo na Dunaju je odkrušil potres nekaj kosov pri zvoniku sv. Štefana. Razrušil je ta potres mnogo cerkvâ, hiš in gradov tudi po Furlaniji.¹⁵ Za njim so prišle: slaba letina, lakota in kuga.

L. 1571., dne 23. septembra, ob 5. uri popoldne, je zaradi potresa precej trpela koroška dežela, a čutil se je stres tudi drugod. Poškodoval je farno cerkev v Celovcu. Vnovič je pa obiskal Koroško dne 7. dec. 1572 in močno razrुकal zvonik velike cerkve v Beljaku.¹⁶

L. 1575, 17. novembra, je bil močen potres v Ljubljani,¹⁷ in na veliko noč l. 1590, med 1. in 2. uro popoldne, se je zopet čutil v Ljubljani potres, ki se je ponovil dne 18. maja istega leta.¹⁸

Močen potres omenja v Ljubljani Dolničar¹⁹ v letu 1621., in o velikem potresu piše škof Tomaž Hren²⁰ v svojem dnev-

---

¹⁴ Ljublj. Zvon, 1881, str. 669.

¹⁵ Rutar, «Zgod. Tolm.», str. 89 in 148; Löwenthal: «Geschichte der Stadt Triest»; I, str. 80.

¹⁶ Carinthia, 1863, str. 31. — Kres, 1881, str. 172.

¹⁷ Valvasor, XI, 716 b.

¹⁸ Valvasor, XI, 717 a.

¹⁹ Thalberg, «Epitome» str. 68.

²⁰ «Terrae motus magnus et tremendus circa Meridiem in die Ascensionis Domini, quae fuit 5. May 1622 spatia terrarum perquasit latissime.» Hrenov dnevnik v knezošk. arhivu ljubljanskem, list 266.

niku, da je bil o poludne na praznik vnebohoda dne 5. maja 1622. Sunec je vrgel križ z zvonika jezuvitske cerkve v Ljubljani, podrlo se je več dimnikov in mnogo je trpela tudi deželna hiša.²¹

Hud potres je bil na Kranjskem l. 1625., in za njim je začela divjati kuga.²² Zopet so Ljubljančani čutili potres dne 7. jan. 1626, kmalu po peti uri zjutraj.²³ V saboto pred sv. Trojico l. 1628., med 6. in 7. uro (po drugih med 5. in 6. uro) popoldne, se je tri ure stresala zemlja okoli Krškega in so se sunci potem dalj časa ponavljali. Podrlo se je več gradov, cerkvâ in hiš. Dne 27. novembra 1632 med 8. in 9. uro zvečer se je pa potres v Krškem ponavljal in trajal vso noč. Nov potres je obiskal Kranjsko dne 1. maja 1634, med 5. in 6. uro zjutraj, in čutili so se sunci tri tedne.²⁴ V l. 1640. se je Kranjska večkrat pogugala vsled potresa²⁵ ter zopet precej močno Ljubljana dne 13. jan. 1641, med 7. in 8. uro zjutraj.²⁶

Potres je bil zopet močan l. 1643., dne 9. julija, združen z viharjem, ko je umiral na Dunaju kralj Ferdinand IV.²⁷

L. 1669. se je v Ljubljani prvič treslo 1. septembra, zjutraj ob štirih, drugič pa nenavadno hudo dne 29. decembra istega leta.²⁸

Dne 1. jan. 1670, po polunoci, se je močno potresla zemlja v Bistri. Slišal se je pok, kakor bi bil kdo ustrelil s topom. Valvasor meni, da je pok nastal vsled tega, ker je veter v bližnji gori odtrgal kako skalo.²⁹

---

²¹ Dimitz, Gesch. Krains, III., str. 435.

²² Valv. XV, 591 a.

²³ Valv. XI, 720 a.

²⁴ Dimitz, Gesch. Krains, III, 435.

²⁵ Valv. XV, 593 a.

²⁶ Valv. XI, 721 a.

²⁷ Valv. X, 366 a.

²⁸ Valv. XI, 725 b.

²⁹ Valv. XI, 143 b.

L. 1684., 21. oktobra, zjutraj ob polu sedmih, je bil v Ljubljani tako močan potres, da je popadalo s strehá nekoliko dimnikov in mnogo opeke.³⁰

L. 1689., 5. januarja, se je utrgal vsled obilega dežja v decembru velik del hriba (na Pečeh) med begunjskim gradom (Katzenstein) in Kamenitim Mostom. Usad je podrl nekaj hiš in veliko dreves. 10. marca ob štirih zjutraj istega leta je bil na Kranjskem grozovit potres, kakeršnega tedanji ljudje niso pomnili. Treslo se je po vsi deželi, vendar ne povsod jednako močno. Na Vagenšperku³¹ — Valvasorjevem bivališču — je popadalo s strehe mnogo opeke; marmornate krogle in kipi so se zvalili raz podstavke in se podrobili. Na Gorenjskem potres ni bil tako silen, pač pa je bil zelò močan ob Temenici. Mnogo cerkvá je popolnoma razdejal, prekopicnil več zvonikov in poškodoval gradove. Čutil se je več dnij, vendar poznejši sunci niso bili hudi.

L. 1690, dne 4. decembra, si je izbral potres za središče Celovec. V jedni uri je bilo 20 stresljajev, ki so se ponavljali tudi nastopne dni in precej močno in pogosto zopet v noči dne 24. decembra.³²

L. 1691., 19. in 27. februvarja, je bil precej čvrst potres v Ljubljani in okolici. Škode posebne ni naredil, samo strop šentjakobske cerkve v Ljubljani je dobil hude razpoke.³³ Na Koroškem se je v tem letu zemlja tresla v dnevih: 21. jan., 6. in 9. febr., 4. in 28. marca in jako močno 29. nov.³⁴ Zopet so pa čutili potres po vsem Kranjskem l. 1699.³⁵

Za potrese v 18. stoletju nimamo dovolj podatkov. Značiti se kaj več najde v jezuitskih dnevnikih. Močna potresa

---

³⁰ Valv. XI, 728 b.

³¹ Valv. XV, 608 a.

³² Carinthia, 1863, str. 31.

³³ Dimitz, Gesch. Kr. IV, 56. Thalberg, Epitome, 87.

³⁴ Carinthia, 1863, str. 31.

³⁵ Klun, Archiv, I. 62.

sta bila 6. decembra 1784 ob 11. po noči in 11. aprila 1786 ob 10. uri dopoldne.³⁶

L. 1800., v noči med 5. in 6. novembrom, se je čutil v Ljubljani precej močan stresljaj, ki je prišel od zahoda.³⁷

L. 1804., dne 10. junija, so potres čutili v Celovcu skoraj pol minute.³⁸

L. 1819., 2. maja, kmalu po treh popoldne, so čutili precej močan sunec v Idriji; smer je imel od jugovzhoda proti severozapadu in spremljalo ga je pod zemljo otlo bobnenje, kakor daljni grom.

L. 1812., 12. avgusta, zjutraj ob $\frac{1}{2}$ 4., se je pojavil znaten sunec v Ljubljani. Drugi večer je razdejal potres mesto Aleppo in pobil nad 25 tisoč ljudi.

L. 1823., 24. maja ob $\frac{3}{4}$ 8. zvečer, so čutili potres, ki je trajal $1\frac{1}{4}$ minute, in slišali bobnenje v Kostanjevici in Št. Jerneju. Šel je od severa proti jugu. Zidove je sicer zibal, a škode ni naredil.

L. 1825., dne 21. februarja, je bil potres v Šent Vidu na Koroškem; dne 22. junija se je strašna nevihta zvečer ob $\frac{1}{2}$ 10. v Višnji Gori končala s precej močnim, 2 sekundi trajajočim potresom, ki je prišel od severne strani.

L. 1829. se je treslo okoli Novega Mesta kar zaporedoma po nekoliko sekund: 2. novembra ob $\frac{1}{2}$ 11. zjutraj, 25. novembra ob $\frac{1}{2}$ 9. zvečer in precej močno 10. decembra, 5 minut pred deveto uro zvečer.

L. 1830., 8. marca, precej po šesti uri zjutraj, so v Ljubljani čutili rahel sunec, ki je bil namerjen od jugovzhoda proti severozapadu. In istega leta, dne 11. avgusta, ob 11. uri 16 min. po noči, so ga zopet opazili Ljubljančani. Trajal je kake 4 sekunde in šel od vzhoda proti zapadu.

³⁶ Dimitz, Gesch. Kr. IV, 229.

³⁷ Über Erderschütterungen in Krain. Von Dr. Heinr. Mitteis, Drittes Jahreshft des Ver. d. krain. Landes-Museums, str. 96 — 114.

³⁸ Carinthia, 1863, str. 31.

12
corr.
Ribarič
1862

L. 1832., dne 1. oktobra, o polunoči, so na Trebižu pobegnili ljudje iz hiš vsled potresa, ki pa ni naredil posebne škode.³⁹

L. 1833., dne 11. januarja, je vzbudil Ljubljancane potres zjutraj 10 minut pred dvema. Spremljalo je 2 sunca, od katerih je bil prvi močnejši, podzemeljsko bučanje, prihajajoče od jugovzhoda.⁴⁰ V istem letu, dne 20. novembra, ob 1. uri 25 min. po polunoči, je bil potres v Tržiču. Čutili so ga tudi po Koroškem, vzlasti ob rekah in jezerih.

L. 1834., dne 2. febr., 2 minuti po deveti uri zjutraj, je bil lahek potres v Planini, Postojni in Slavini. Precej za prvim suncem je prišel drugi, močnejši, in slišalo se je gromovito ropotanje. Smer od severa proti jugu. Še isti mesec je bil silno hud potres na Toskanskem.

L. 1835., 19. maja, ob 1¹/₄ uri po polunoči je bil precej čuten potres v Ljubljani in spremljalo ga je zamolklo podzemeljsko donenje.⁴¹

L. 1836., 29. junija, zjutraj ob 2. uri 28 minut, se je gugalo v Ljubljani valovito od zapada proti vzhodu, slišalo se otlo bobnenje poldrugo sekundo in zidovi so se zibali. Čutili so potres tudi ob Savi in posebno močno na Jančem.

L. 1838., 21. oktobra, zjutraj ob polu dveh, so imeli potres Metličani in slišali navadno bobnenje.

L. 1840. je bilo pravo potresno leto. Dne 27. avgusta, 5 minut čez 1. uro popoldne, so zaslišali v Ljubljani bučanje, kakor bi prihajal vihar, nato so trajali sunci od juga proti severu 4 sekunde. Ta potres so dobro čutili v Kranju, Vodicach, Šmartinu pri Litiji in Ribnici, pa tudi po Štajerskem in Koroškem. V Ljubljani so zidovi dobili razpoke in padlo je na tla nekaj dimnikov in ometa. Posebno čudno je, da je v Ljubljani rosilo o potresu iz zraka kapljice s snovjo, podobno žveplu.

³⁹ Carinthia, 1831, str. 31.

⁴⁰ Illyr. Blatt, 1833, št. 2.

⁴¹ Laib. Zeitung, 1835, št. 41.

Dne 30. avgusta 1840 je bil močan potres v Kamniku. Ljudje, ki so bili zbrani pri božji službi, so drli iz cerkve, ker so mislili, da se bode ista porušila, in mnogo je bilo pohojenih. Čutili so stresanje tudi na Koroškem. Dne 2. septembra so čutili potres na Jančem in 24. septembra, ob desetih zvečer, v Ljubljani, v Celovcu in po Štajerskem.

L. 1845., dne 21. decembra, 40 minut čez 9. uro zvečer, je ostrušil Ljubljano jako močan potres, ki je imel smer od jugozahoda proti severovzhodu. Čutil se je tudi v Trstu, Metliki, Celju in Celovcu. Zidovi po Ljubljani so se majali, kakor bi stali na valovih, in so dobili precej velike razpoke. Nad 50 dimnikov je precej po prvem suncu popadalo na ceste. Posode so rožljale in plesale ter celò težki predmeti so se premaknili.⁴² Drugi, slabiji sunec je bil ob dveh po polnoči. Ljubljančani so večinoma zunaj hiš prečuli vso noč. Gorki studenci v Rimskih Toplicah na Štajerskem so za nekaj časa izgubili vodo.

L. 1850., 10. julija, zjutraj ob štirih, je vzdramil potres Radovljičane in Blejce, a čutili so ga dobro tudi v Gorici ob istem času. 24. julija, ob 9. zjutraj, je bil pa potres v Metliki.

L. 1852. se je v Ljubljani dvakrat malo potreslo: 21. junija 2 minuti pred tretjo uro zjutraj in 8. oktobra ob 1. uri 27 minut.

L. 1856. je bil 2. aprila proti polnoči slab potres v Stičini, 27. sept. ob 6. uri 53 minut v Ljubljani in 9. nov. ob 11. uri 17 minut zopet precej močan v Ljubljani. Spremljalo ga je gromenje pod zemljo. Ta potres se je čutil na levem bregu Ljubljanice bolj, kakor na desnem. Vrgel je na tla nekaj dimnikov in ometa, popokali so mnogi zidovi in jedno piramido na pročelju frančiškanske cerkve je zasukalo od severa proti zapadu. Drugi dan ob $1\frac{1}{2}$ 9. uri zjutraj je prišel še slab sunec. Tudi ta potres so čutili v Trstu in Celovcu ob istem času.⁴³

⁴² Laib. Zeit., 1845, št. 102; Illyr. Blatt, 1846, str. 33 — 35; Costa, Reise-Erinnerungen, str. 32.

⁴³ Laib. Zeit., 1856, št. 260.

L. 1857., 7. marca, 4 minute pred 4. uro zjutraj, je bil potres v Ljubljani.

L. 1858. se je dvakrat zopet potreslo v Ljubljani, namreč 26. jan. in 5. sept., 14. maja pa v Postojni, a vsi trije sunci so bili slabi. Prav močno se je pa treslo l. 1857. in 1858. po Koroškem, posebno pri Rožeku, v zimskih mesecih.⁴⁴

Zadnji potresi so se čutili na Slovenskem: l. 1870. v Klani, l. 1872. v Postojni in 9. nov. 1880., ko je grozni potres porušil kraljevi Zagreb.

